

ДЕПАРТАМЕНТ ОСВІТИ І НАУКИ
СУМСЬКОЇ ОБЛАСНОЇ ДЕРЖАВНОЇ АДМІНІСТРАЦІЇ
КОМУНАЛЬНИЙ ЗАКЛАД
СУМСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ
ОСВІТИ

АНОТОВАНИЙ КАТАЛОГ
матеріалів кабінету передового
педагогічного досвіду
Сумської області

2019 - 2020 навчальний рік

Суми – 2021

**АНОТОВАНИЙ КАТАЛОГ
матеріалів кабінету передового
педагогічного досвіду
Сумської області**

2019 – 2020 навчальний рік

Суми – 2021

Рекомендовано до друку рішенням вченої ради комунального закладу
Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
від 31.03.2021 р., протокол № 3

Укладач:

О.В. Курган, методист з експериментально-дослідної діяльності та передового педагогічного досвіду КЗ СОІППО

Редактор:

І.В. Удовиченко, проректор з науково-педагогічної та методичної роботи КЗ СОІППО, доктор педагогічних наук, доцент

Рецензенти:

І.О. Захарова, декан факультету підвищення кваліфікації та перепідготовки КЗ СОІППО, кандидат педагогічних наук, доцент

В.С. Заярна, методист Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю, кандидат педагогічних наук

Анотований каталог матеріалів кабінету передового педагогічного досвіду Сумської області (2019 – 2020 н.р.) / уклад. О. В. Курган; за ред. І. В. Удовиченко. Суми: НВВ СОІППО, 2021. 17 с.

У каталозі подано анотації на матеріали, що поповнили кабінет передового педагогічного досвіду комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти у 2019-2020 навчальному році: конкурсні матеріали переможців другого (обласного) туру всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2020»; матеріали з досвіду роботи педагогів міст (районів), вивчених на районних (міських), обласному рівнях та схвалених радами методичних кабінетів управлінь (відділів) освіти (освіти, науки, молоді, спорту, культури, сім'ї, туризму) міських рад, міськвиконкомів, райдержадміністрацій, вченою радою КЗ Сумський ОІППО.

Матеріали, які розміщені в анотованому каталозі, призначено для педагогічних і керівних кадрів закладів дошкільної, загальної середньої та позашкільної освіти.

ЗМІСТ

I. Матеріали передового педагогічного досвіду, які вивчені, узагальнені на <u>обласному рівні</u> та схвалені вченою радою комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти.....	4
Українська мова.....	4
Образотворче мистецтво.....	5
II. Матеріали переможців другого (обласного) туру всеукраїнського конкурсу «Учитель року – 2020»	7
Номінація «Історія».....	7
Номінація «Хімія».....	8
Номінація «Зарубіжна література».....	9
Номінація «Образотворче мистецтво».....	10
Номінація «Початкова освіта».....	11
III. Матеріали передового педагогічного досвіду, які вивчені, узагальнені на <u>районному (міському) рівні</u> та схвалені радами методичних кабінетів	13
Біологія.....	13
Математика.....	15

***І. МАТЕРІАЛИ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ, ЯКІ
ВИВЧЕНІ, УЗАГАЛЬНЕНІ НА ОБЛАСНОМУ РІВНІ ТА
СХВАЛЕНІ ВЧЕНОЮ РАДОЮ КОМУНАЛЬНОГО ЗАКЛАДУ
СУМСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ ІНСТИТУТ ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ
ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ***

УКРАЇНСЬКА МОВА

Рогова Н.В., комунальна установа Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 10 ім. О. Бутка Сумської міської ради Сумської області

Використання інформаційно-комунікаційних технологій у роботі з обдарованими дітьми під час вивчення української мови та літератури (з досвіду роботи) / Узагальнено Шерстюк Л.М. (протокол засідання вченої ради комунального закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти № 10 від 30.06.2020 року)

Одним із напрямів ефективного використання інформаційно-комунікаційних технологій в освітньому процесі є робота вчителя з обдарованими дітьми. Головна мета цієї діяльності – упровадження методів, прийомів, орієнтованих на самовдосконалення обдарованих дітей; практичне застосування інтелектуального та творчого потенціалу учнів з високим рівнем здібностей; що забезпечується використанням інформаційно-комунікаційних технологій.

У представлених матеріалах досвіду роботи обґрунтовано використання інформаційно-комунікаційних технологій під час вивчення української мови та літератури; класифіковано методи, прийоми для індивідуалізації та диференціації освітнього процесу; визначено дидактичні та методичні аспекти практичного застосування електронних освітніх ресурсів.

Для активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів учителем застосовуються активно-діяльнісні форми роботи (вебквести, групова робота, спільна робота над документами в мережі Інтернет), використовуються Інтернет-ресурси; відеоматеріали; мультимедійні презентації; електронні словники, довідники, енциклопедії; комп'ютерне тестування; персональні сайти; сервіси WEB-2.0.

У матеріалах досвіду роботи продемонстровано, як застосування комп'ютерних технологій за допомогою сервісу WordArt, програм Publisher, Windows Movie Maker, Glogster, Power Point Google, Prezi, Sparkol VideoScribe, LearningApps, інтернет-платформ MindMeister або SpiderScribe, Casoo, Tiki-Toki та Dipity, Moodle дають можливість учням знаходити необхідну інформацію у мережі Інтернет, самостійно створювати: інтерактивні плакати, інтерактивні таймлайни, «хмарки» слів, ментальні карти, електронні таблиці, X-схеми, мультимедійні презентації, скрайбсхеми, інтерактивні вправи тощо.

Учитель ділиться досвідом використання діяльнісного підходу до

організації освітнього процесу, який сприяє формуванню ключових та предметних компетентностей учнів, підвищенню ефективності роботи на уроках української мови та літератури, індивідуалізації та диференціації процесу навчання.

У представлених матеріалах досвіду розкрито значення застосування інформаційно-комунікаційних технологій під час усіх етапів навчальної роботи: пояснення нового матеріалу; закріплення; контролю та корекції знань школярів; організації самостійної роботи на уроці та пізнавального дозвілля вдома, – для формування критичного мислення, навичок самостійної творчої роботи, пов'язаної з пошуком, обробкою та презентацією інформаційного матеріалу, досвіду публічного представлення результатів своєї діяльності.

У матеріалах досвіду роботи відображено, як використання інформаційних комп'ютерних технологій у роботі з обдарованими учнями дає можливість учителю:

- візуалізувати абстрактну інформацію завдяки її динамічному представленню;
- створювати умови самостійного здобуття знань, збільшувати кількість тренувальних завдань за одиницю часу;
- використовувати електронні джерела інформації;
- полегшувати визначення рівневої диференціації навчання;
- розвивати пізнавальну та творчу активність, критичне мислення;
- сприяти інтелектуальному вдосконаленню учнів, розвивати їхні дослідницькі, пошукові вміння та навички за допомогою систематизації та узагальнення знань.

ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО

**Кебець С.М., Глухівська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 6
Глухівської міської ради Сумської області»**

*Світ навколо нас засобами мистецтва (з досвіду роботи) /
Узагальнено Серих Л.В. (протокол засідання вченої ради комунального
закладу Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
№ 1 від 04.02.2020 року)*

Представлений досвід роботи вчителя присвячено питанню використання інноваційних художніх технік зображувальної діяльності у процесі навчання образотворчого мистецтва в школі та їхнього впливу на розвиток творчого потенціалу кожного учня, формування обдарованої творчої особистості.

Учитель застосовує в роботі нетрадиційні техніки малювання, використовуючи незвичні матеріали (серветки, скло, мокрий зім'ятий папір, поролон, овочі, фрукти, молоко, сіль тощо), інструменти (широкий пензель, воскові олівці, парафінову свічку, голку, крейдяну стружку тощо), способи малювання (штамбування печатками, листям, овочами; малювання долонькою,

пальцями, кулачком; пуантилізм; малювання серветками; вітраж; прямографія; набризки; колаж; монотипія; малювання на зволоженому папері; малювання на склі; мармуровий живопис (ебра), магнітне малювання тощо), що допомагає розвивати в учнів фантазію, пробуджувати уяву, формувати творче мислення, розкривати творчий потенціал.

Для розвитку зорової пам'яті, спостережливості, просторової уяви, окоміру школярів, учителькою запропоновано проводити уроки у природі (уроки-екскурсії, уроки-милування), під час яких учні виконують замальовки з натури, з подальшою доробкою по пам'яті.

Керуючись принципом єдності впливу різних видів мистецтва (живопис, музика, література, скульптура, архітектура, художня фотографія тощо) на особистість, учитель використовує на уроках міжпредметні зв'язки. Наприклад, ставлячи перед учнями завдання створити образ весни, педагог пропонує прослухати музику П.І. Чайковського «Пори року», розповідь про квітучу зелень навесні, поетичні твори про весну, розглянути репродукції картин відомих художників. Таким чином, урок стає емоційно забарвленим, у дітей розвивається художній смак, любов до мистецтва, потяг до творчості.

У створенні художніх образів важливу роль відіграє розвиток асоціативного мислення. Під час роботи над проблемними завданнями учителем проводяться ігри, які в процесі активної творчості спонукають учнів до нових форм асоціативної образності: «Домалюй фігуру», «Хто швидше?», «Що потім?», «Кумедний художник».

Навчання образотворчому мистецтву вчитель пропонує організовувати так, щоб захоплення творчим завданням сприяло засвоєнню учнями необхідної для його виконання художньої техніки, матеріалів, засобів виразності.

II. МАТЕРІАЛИ ПЕРЕМОЖЦІВ ДРУГОГО (ОБЛАСНОГО) ТУРУ ВСЕУКРАЇНСЬКОГО КОНКУРСУ «УЧИТЕЛЬ РОКУ – 2020»

НОМІНАЦІЯ «ІСТОРІЯ»

Олійник О.В., опорний заклад «Охтирська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів Охтирської міської ради» Сумської області

***Критичне мислення як інструмент самореалізації особистості
(протокол засідання вченої ради Сумського ОІППО № 4 від 30.04.2020 року)***

Представлений конкурсний матеріал з досвіду роботи вчителя присвячено питанню розвитку критичного мислення в учнів на уроках історії з метою підвищення інтересу до процесу навчання; активного сприйняття навчального матеріалу; формування комунікативних навичок і відповідальності за формулювання самостійних суджень; творчого переосмислення понять та інформації. Реалізація педагогічної ідеї вчителем здійснюється як на уроках, так і в процесі позанавчальної діяльності.

Для розвитку критичного мислення в учнів учитель будує урок за трьома етапами: виклик (вступна частина уроку); осмислення (основна частина уроку); рефлексія (підбиття підсумків). Кожен із етапів передбачає застосування методів, прийомів навчання, що допомагають учням аналізувати завдання, поставлені вчителем на уроці; знаходити їх оптимальне вирішення; співвідносити нову інформацію зі своїми сталими уявленнями; аналізувати отриманий досвід.

Для активізації мисленнєвої діяльності школярів на етапі мотивації навчальної діяльності вчителем запропоновано використовувати: фрагменти відеоматеріалів, проблемні запитання, «мозковий штурм», ребуси, кросворди, «гроно», «асоціативний куц», «дерево думок».

Для розвитку критичного мислення учнів під час формування нових знань застосовується прийом «концептуальна таблиця», де: по горизонталі розташовується те, що підлягає порівнянню, а по вертикалі – різні риси, властивості, з якими це порівняння відбувається. Для більш ґрунтовного аналізу ситуації, активізації навчальної діяльності учитель не повідомляє учням наукові висновки, а робить їх співучасниками наукового пошуку.

Особливе місце займає використання методу Волта Діснея, за якого аналіз ситуації здійснюється з творчої (мрійник), реалістичної (реаліст) та критичної (критик) точок зору, при цьому, для розв'язання завдань учні мають знати історичні факти, оцінювати ситуації, порівнювати, критикувати, робити висновки.

Важливою ознакою критичного мислення є оцінка доказів та свідчень, коли на основі інформації можна сформулювати судження або рішення. Тому, на етапі рефлексії для остаточного осмислення матеріалу школярам пропонується застосовувати вправи «Рюкзак», «Розумний куб», «Фішбоун», метод «Прес».

У конкурсних матеріалах розкрито значення розвитку критичного мислення для активної участі учнів в освітньому процесі, технологія якого розрахована не на запам'ятовування, а на осмислення процесу пізнання світу, постанову проблеми та її розв'язання.

НОМІНАЦІЯ «ХІМІЯ»

Мар'єнкова С.Є., Тростянецька філія № 1 I-II ступенів закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 5 Тростянецької міської ради Сумської області

Формування компетентностей саморозвитку та самоосвіти шляхом упровадження на уроках хімії проєктної технології (протокол засідання вченої ради Сумського ОІППО № 4 від 30.04.2020 року)

Провідна ідея представленого матеріалу з конкурсу «Учитель року – 2020», полягає в тому, що упровадження проєктної технології навчання у процесі вивчення хімії сприяє формуванню в учнів компетентностей саморозвитку та самоосвіти, здібності критично міркувати; впливає на появу у них потреби в самостійному оволодінні знаннями, інформацією.

Під час роботи над навчальними проєктами в групі чи індивідуально, учні вчаться окреслювати проблему; визначати мету; самостійно збирати інформацію, опрацьовуючи різні джерела; обговорювати форми роботи та добирати оптимальні шляхи її виконання; застосовувати набуті знання у стандартних і нестандартних ситуаціях; ставати співучасниками наукового пошуку.

Для заохочення інтересу учнів до самостійної роботи над проєктами, пошукової діяльності, отримання інформації та творчого застосування набутих знань у стандартних і нестандартних ситуаціях, – учителем запропоновано використання технологій інтерактивного, розвивального та проблемного навчання.

У конкурсних матеріалах учитель ділиться досвідом формування в учнів самоосвітньої компетентності, відповідно до типів проєктів. Під час виконання інформаційних проєктів школярі отримують досвід роботи з текстовою інформацією, її аналізом, виокремленням головного. При роботі над проєктами теоретико-експериментального змісту в учнів розвивається вміння бачити проблему, вибудовувати гіпотези, безпечно проводити експерименти, спостерігати, аналізувати, порівнювати та робити висновки. Під час дослідницько-експериментальних проєктів формується вміння визначати предмет дослідження, застосовувати експериментальні методики, узагальнювати матеріали, працювати зі спеціальним хімічним обладнанням.

У конкурсних матеріалах відображено значення застосування на уроках хімії навчальних проєктів для формування в учнів не тільки вміння творчо працювати в команді, досягати успіху, учитися протягом життя, а й самостійно

проводити хімічні експерименти, наукові дослідження.

Під час упровадження на уроках хімії проєктної технології, змінюється підхід до навчання, коли джерелом знань є не лише вчитель, а акцент переноситься на самостійну активну навчальну діяльність учнів. Учитель здійснює лише «підтримку» цієї діяльності, опосередковано керує нею, ставлячи перед учнями запитання та завдання проблемного характеру, що спонукає їх до уміння самостійно формулювати й обґрунтовувати гіпотези; впливає на виконання структурних елементів експерименту: визначення умов проведення досліду, його проєктування, аналіз результатів і формулювання висновків.

НОМІНАЦІЯ «ЗАРУБІЖНА ЛІТЕРАТУРА»

**Бескорса О.А., Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 12
ім. Б. Берестовського, м. Суми Сумської області**

Розвиток системного мислення учнів на уроках зарубіжної літератури засобами технології багатовимірних дидактичних інструментів (протокол засідання вченої ради Сумського ОІППО № 4 від 30.04.2020 року)

У матеріалах з конкурсу «Учитель року – 2020» учителя зарубіжної літератури відображено значення використання багатовимірної дидактичної технології на уроках зарубіжної літератури для ефективної організації діяльності учнів та розвитку в них: сприйняття, засвоєння, запам'ятовування, відтворення та застосування значних обсягів навчальної інформації; зв'язного мовлення, інтелекту, уваги, системного мислення.

Представлена учителем технологія використовується на різних етапах уроку та полягає в побудові системи координат із вісьмома «променями», кожен із яких має інформацію, що стосується теми; логіко-сміслових моделей (містить два компоненти: логічний – у вигляді системи розташування координат вузлів; смисловий – у вигляді закодованих понять, назв координат, вузлів) для об'єднання вивченого матеріалу в єдину інформаційну систему. Роботу з класом учитель організовує в групах, де кожен учень обирає комфортний для нього темп та вид діяльності.

Багатовимірною технологією дозволяє вчителю реалізувати на уроці різні прийоми, які забезпечують диференціацію навчання. Під час заповнення першого «променя» пропонується прийом «Лупа», який полягає у виокремленні ключових моментів із запропонованої інформації (найважливіші віхи життя письменника, найяскравіші цитати, які характеризують образ тощо). Для заповнення другого «променя» використовується прийом «Бортовий журнал», у якому на осі координат відображається розгортання ключових подій у творі (схематичне зображення сюжету, передумови написання твору тощо).

Для характеристики персонажів (під час роботи з третім і четвертим «променями») застосовуються прийоми «Палітра емоцій» і «Скульптура почуттів», за яких учні на «променях» записують авторське та власне ставлення до героя, а на лініях перетину – «вузлах» – пояснюють, чому їхнє ставлення може відрізнятись від бачення письменника. Наступні два «промені» передбачають творчу роботу. Для заповнення сьомого променя пропонується прийом «Хмарки думок», коли школярі зображують власні асоціації щодо твору або героя за допомогою слів, малюнків, графічних символів тощо. Прийом «Public Relations» використовується для роботи з восьмим променем, завдяки якому учні можуть відчутти себе справжніми PR-менеджерами, створивши рекламу літературного твору.

Технологія багатовимірних дидактичних інструментів (як спосіб зберігання, передачі та переробки навчальної інформації) передбачає подання інформації з одночасною візуальною, просторовою, системною організацією складових її елементів.

Під час упровадження в роботу з учнями технології багатовимірних дидактичних інструментів учитель застосовує: прийом «ТРІЗ» (теорія розв'язання винахідницьких задач) – для інтеграції результатів роботи всіх груп, пошуку зв'язків між елементами системи; прийом «РАФТ» («Р» – роль, «А» – аудиторія, «Ф» – форма, «Т» – тема) – для розвитку комунікативних навичок учнів, побудови розповіді від імені персонажа твору з урахуванням аудиторії, для якої ведеться розповідь; прийом «Інсерт» (учні за допомогою стікерів з позначками («V» – «я це знаю», «+» – «це було для мене новим», «-» – «я не погоджуюся з цим», «?» – «у мене виникли питання») висловлюють своє ставлення до героїв творів) – для коригування отриманих знань на уроках, визначення проблемних моментів.

У конкурсних матеріалах з досвіду роботи продемонстровано як технологія багатовимірних дидактичних інструментів, завдяки використанню різних прийомів («Лупа», «Хмарки думок», «Палітра емоцій», «Скульптура почуттів», «Public Relations», «ТРІЗ», «РАФТ» тощо) і логіко-смыслових моделей, дозволяє розвивати в учнів запам'ятовування значних обсягів навчальної інформації, мовлення, системне мислення; підвищувати якість знань; забезпечувати комфортність освітнього процесу з урахуванням типу розумової діяльності дітей; створювати ситуацію успіху та стійку позитивну мотивацію до навчання.

НОМІНАЦІЯ «ОБРАЗОТВОРЧЕ МИСТЕЦТВО»

Остапенко П.В., комунальна установа Сумська спеціалізована школа І-ІІІ ступенів № 29, м. Суми Сумської області

Розвиток творчих здібностей учнів на уроках образотворчого мистецтва засобами ігрових технологій (протокол засідання вченої ради Сумського ОІППО № 4 від 30.04.2020 року)

У конкурсних матеріалах учителя образотворчого мистецтва відображено значення застосування дидактичних ігор на уроках як ефективного засобу підвищення творчої активності, рівня самовираження учнів.

У процесі підготовки до уроків учителем запропоновано визначати оптимальні форми діяльності, добирати сучасні прийоми, методи роботи, з урахуванням вікових та індивідуальних особливостей учнів, а саме: «Мікрофон», «Мозковий штурм», «Світлофор», «Незакінчене речення», «Вірю-не вірю». Їх застосування дає змогу підвищити ефективність засвоєння матеріалу, скоригувати та перевірити рівень знань, стимулювати бажання творити.

Для розвитку в учнів фантазії, уяви, формування творчого та критичного мислення, на уроках образотворчого мистецтва запропоновано впроваджувати ігрові методи та форми роботи, зокрема: «Мистецька мозаїка», «Перегорнуте слово», «У гостях у казки», «Домалюй фігуру», «Неправильний малюнок» та інші.

Для створення на уроках ситуацій успіху, розкриття у дітей творчого потенціалу, учителем застосовуються інноваційні техніки малювання: пальчиковий живопис, свічка та акварель, ґратаж, плямографія, малювання з сіллю, монотипія, забризкування.

У представлених конкурсних матеріалах учитель ділиться досвідом упровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій на уроках. До уваги пропонуються мультимедійні презентації, навчальні фільми, ресурси глобальної мережі Інтернет. Особливим успіхом у дітей користується гра «Працювати на камеру», коли малюнок створюється за допомогою веб-камери, що дозволяє творити одночасно з учнями, коментуючи кожен крок при виконанні роботи.

Учителем на прикладі досвіду своєї роботи показано значення використання ігрових технологій на уроках образотворчого мистецтва – як найбільш ефективних засобів для розвитку творчого потенціалу учнів, їхньої творчої самореалізації.

НОМІНАЦІЯ «ПОЧАТКОВА ОСВІТА»

Волницька В.В., комунальна установа Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 23, м. Суми Сумської області

Формування комунікативної компетентності молодших школярів шляхом упровадження інноваційних технологій (протокол засідання вченої ради Сумського ОІППО № 4 від 30.04.2020 року)

Представлено конкурсний матеріал із досвіду роботи вчителя щодо формування комунікативної компетентності учнів початкових класів, за допомогою використання інноваційних технологій із застосуванням поєднання індивідуальних та групових форм роботи, елементів ігрової, інтерактивної,

особистісно орієнтованої, інформаційно-комунікаційної технологій.

Для сприяння формування комунікативної компетентності, активізації творчого потенціалу молодших школярів, розвитку у них уміння самостійно одержувати та систематизувати знання, творчо їх використовувати, учителькою проводяться інтегровані та нестандартні уроки (уроки-квести, уроки-подорожі та інші) з використанням інноваційних технологій.

З метою розвитку мовленнєвих навичок молодших школярів; уміння співпрацювати у групі, колективі у процесі діалогу, полілогу; спонукання їх до самовираження, учителем упроваджуються в практику роботи інтерактивні форми та методи навчання, зокрема: «Групування», «Мікрофон», «Золоте колесо», «Снігова куля», «Абетковий суп», «Незакінчене речення», «Розвідники», «Побудуй павутинку», «Пройди лабіринт», «Передай естафету», «Чарівна скринька», «Вправний кореспондент», «Сторітелінг», «Кубування», «Рафт», «Шість капелюхів», «Мозковий штурм» та інші.

У конкурсних матеріалах учитель ділиться досвідом застосування на уроках рольових і мовних ігор, театралізацій; кросвордів, ребусів, загадок, що сприяє пізнанню світу дітьми, бажанню фантазувати. На етапі формування усного монологічного мовлення запропоновано використовувати різнорівневі творчі завдання з текстом; різні форми переказів (докладний, вибіркового, творчий); розігрування діалогів, інсценування казок, що передбачають не тільки збагачення словникового запасу учнів формами мовного етикету, синонімами, антонімами, образними словами, а й набуття ними вміння варіювати інтонації, володіти власним голосом, мімікою, жестами, відповідно до мовленнєвої ситуації.

Високу результативність формування комунікативної компетентності зумовлює використання на уроках таких прийомів контролю та самоконтролю як: взаємоопитування, самоопитування, проведення різних видів диктантів (словникового, пояснювального, малюнкового, вибіркового, розподільного тощо).

У представлених конкурсних матеріалах продемонстровано як упровадження інноваційних технологій на уроках в початковій школі впливає на формування комунікативної компетентності особистостей, здатних творчо мислити, приймати рішення, мати свою позицію, активно діяти в будь-якій життєвій ситуації.

III. МАТЕРІАЛИ ПЕРЕДОВОГО ПЕДАГОГІЧНОГО ДОСВІДУ, ЯКІ ВИВЧЕНІ, УЗАГАЛЬНЕНІ НА РАЙОННОМУ (МІСЬКОМУ) РІВНІ ТА СХВАЛЕНІ РАДАМИ МЕТОДИЧНИХ КАБІНЕТІВ

БІОЛОГІЯ

Мільченко С.В., комунальна установа Сумська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 22 ім. Ігоря Гольченка Сумської міської ради Сумської області

Розвиток творчого потенціалу учнів під час використання ігор на уроках біології (з досвіду роботи) / Узагальнено Дерев'янюк Ю.О. (протокол засідання науково-методичної ради Інформаційно-методичного центру управління освіти і науки Сумської міської ради № 2 від 19.05.2020 року)

У представлених матеріалах досвіду роботи вчителя акцентовано увагу на необхідності розвитку творчих здібностей учнів на уроках біології та подано інформацію про використання дидактичних ігор в освітньому процесі, що дозволяє: урізноманітнювати форми роботи школярів; спрощувати сприйняття сутності складних біологічних процесів та явищ; повторювати раніше вивчений матеріал; підвищувати мотивацію учнів до навчання.

Для розвитку творчого потенціалу учнів учителем запропоновано організацію нестандартних уроків (урок-подорож, урок-конференція, урок-пресконференція, урок-залік, урок-вікторина тощо) із використанням ділових, рольових та інтелектуальних ігор.

У матеріалах досвіду роботи показано, як, у залежності від мети, завдань та методики проведення, ігри можуть бути: елементом уроку на різних його етапах (активізація опорних знань, вивчення нового матеріалу, узагальнення та закріплення знань); самостійною формою організації освітньої діяльності під час проведення нестандартних уроків (урок-подорож, урок-конференція, урок-пресконференція, урок-залік, урок-вікторина тощо). Учителем розроблені й адаптовані до використання в освітньому процесі дидактичні ігри, які сприяють розвитку інтелектуальних та творчих здібностей школярів, стимулюють пізнавальний інтерес до вивчення предмета, дозволяють реалізувати ідеї діяльнісного, особистісно орієнтованого та компетентнісного підходів при вивченні біології, що є пріоритетними вимогами нового Державного стандарту базової та повної загальної середньої освіти.

Ігрову діяльність учнів запропоновано організовувати як в основній, так і старшій школі, поступово ускладнюючи її форми: від засвоєння теоретичного матеріалу та використання біологічних фактів – до встановлення причинно-наслідкових зв'язків між ними; від розв'язання кросвордів – до їх складання; від опису зовнішньої будови об'єкту – до пояснення відповідності адаптаційних ознак організму в середовищі існування.

Учителем запропонована авторська система контролю знань і вмінь «Банк знань», яка дозволяє оцінити освітні досягнення учнів засобами гри, відповідно до якої школярі протягом року набирають бали (максимум 40), що за спеціальною шкалою переводяться в 12-бальну систему та передбачає оцінювання учнів не на окремому етапі за певний вид діяльності, а за роботу на уроці в цілому. Розроблена вчителем система оцінювання «Банк знань» дає можливість: вести систематичний облік успішності; стимулювати пізнавальний інтерес здобувачів освіти до вивчення біології; діагностувати їхній рівень підготовки до уроку; визначати та застосовувати особистісно орієнтований підхід до кожного учня.

Голуб С.В., комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинська спеціалізована школа I-III ступенів № 1 Шосткинської міської ради Сумської області»

Упровадження STREAM-освіти з біології (з досвіду роботи) / Узагальнено Сикольчук Н.Ф. (протокол засідання науково-методичної ради міського методичного кабінету управління освіти Шосткинської міської ради № 2/1 від 30.04.2020 року)

У матеріалах досвіду роботи розглядаються особливості використання STREAM-освіти з біології як засобу підвищення знань учнів, розвитку їхніх інтелектуальних здібностей, творчої самореалізації.

Учитель ділиться досвідом реалізації на уроках проектного методу, на конкретних прикладах описує створення лепбуків, 3D-моделей і Mind-maps («інтелект-карти», «карти мислення», «карти розуму», «карти пам'яті»), використовуючи цифрові пристрої – смартфони, планшети, цифрові мікроскопи, моделі, електронні пристрої, застосовуючи доповнену реальність (AR), що допомагає активізувати інтерес учнів до біології, сприяє розвитку умінь та створює сприятливу психологічну атмосферу на уроках.

Особливу увагу приділено впровадженню в освітній процес сервісів WEB 2.0; інтерактивного відео; створенню презентацій із тригерами (ефектами, що спрацьовують після натискання на об'єкт), хмаринки зі слів, стрічок часу (timeline); використанню онлайн-сервісу Cross для складання кросвордів; віртуальних дошок Padlet, Linoit, – для зберігання та спільної роботи з навчальними матеріалами.

У матеріалах досвіду роботи представлено використання методів реалізації інтеграції навчання, коли вчитель біології застосовує міжпредметні зв'язки (відповідно до певних тем): внутрішньогалузеві – з хімією, фізикою, математикою, географією; міжгалузеві – з історією, мистецтвом, літературою, трудовим навчанням та ін.

Підвищенню якості навчання біології сприяє цілеспрямоване формування в учнів спеціальних навчальних умінь, серед яких особливе місце відведено вмінню працювати з мікроскопом і виготовляти мікропрепарати. Учитель

ділиться досвідом використання в роботі з учнями цифрового мікроскопу з вбудованою електронною відеокамерою для демонстрації біологічних об'єктів і процесів.

Для урізноманітнення способів застосування мобільних пристроїв у контексті впровадження STREAM-освіти, гейміфікації освітнього процесу, учителем запропоновано застосування технології BYOD («Bring your own device» – «принеси свій пристрій»), завдяки чому учні отримують «розширення» простору класної кімнати, залучаючись до інформаційних засобів Інтернету.

У представлених матеріалах досвіду роботи продемонстровано як реалізація технології STREAM-освіти у вивченні біології впливає на формування пізнавального інтересу, здібностей до аналітичної роботи, критичного мислення; прагнення експериментувати та досліджувати; якість розвитку творчих умінь учнів.

МАТЕМАТИКА

Бондар Г.М., комунальна організація (установа, заклад) «Шосткинський навчально-виховний комплекс: Шосткинська загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів № 9 – дошкільний навчальний заклад Шосткинської міської ради Сумської області»

STEM-освіта з математики (з досвіду роботи) / Узагальнено Ларюк Е.Ф. (протокол засідання науково-методичної ради міського методичного кабінету управління освіти Шосткинської міської ради № 2/1 від 30.04.2020 року)

Представлено матеріали досвіду роботи вчителя з організації STEM-освітнього процесу за допомогою оптимального вибору інноваційних методів навчання та засобів STEM-орієнтованого середовища.

Запропонована система роботи з використанням елементів STEM-освіти у процесі навчання математики (при проведенні інтегрованих уроків; лабораторних і лабораторно-графічних робіт, досліджень тощо) сприяє оптимізації освітньої діяльності учнів, підвищенню їхньої мотивації до навчання, ефективності засвоєння навчального матеріалу; забезпечує формування та розвиток у них ключових, предметних компетентностей.

Інтеграція змісту природничо-математичних дисциплін учителем здійснюється за допомогою: використання прикладних задач, практико-орієнтованих завдань, онлайн-ового графічного конструктору Desmos, графічного веб-додатку AutoDraw, TANGRAM, LEGO; створення мейкер-простору на основі авторської технології; візуалізації математичних фактів у середовищі сучасної динамічної математики GeoGebra; організації позанавчальної діяльності (хакатони, квести, віртуальні екскурсії, STEM-day, STEM-week).

Запропонований в матеріалах досвіду збірник вправ «Сім плоских фігур» містить нестандартні, дослідницькі задачі, приклади моделювання й оригамі, геометричний матеріал для застосування на уроках з урахуванням змістових ліній шкільного курсу математики та наскрізних ліній ключових компетентностей, відповідно до оновлених програм та Концепції Нової української школи. Використана у збірнику китайська головоломка «TANGRAM» є практичним інструментом для STEM-навчання та сприяє інтенсифікації освітнього процесу, активізації навчально-пізнавальної діяльності учнів.

Учитель ділиться досвідом створення, за допомогою сервісу WEB 2.0, хмароорієнтованого середовища для онлайнової комунікації учасників освітнього процесу, а саме: каналу на відеохостингу YouTube; Google презентації з рівнем доступу редагування чи коментування; Google Forms – для тестової діяльності та зворотнього зв'язку; Google Sites – для сайту-навігатора «Tangram-Lego», Google Blogger – для електронного ресурсу вчителя; Google Документи – для укладання електронних збірників незвичних математичних фактів (стрічка Мебіуса, фрактали, золотий переріз тощо).

У матеріалах досвіду роботи вчителя продемонстровано, як використання елементів STEM-освіти у процесі навчання математики сприяє оптимізації освітньої діяльності, підвищенню ефективності засвоєння учнями матеріалу, що вивчається.

**АНОТОВАНИЙ КАТАЛОГ
матеріалів кабінету передового
педагогічного досвіду
Сумської області**

2019 – 2020 навчальний рік

*Технічний редактор: Сердюк О.П.
Комп'ютерний набір: Курган О.В.*

Підписано до друку 13.05.2021. Формат 60x84/16.
Папір офсетний. Гарнітура Times New Roman. Ум. друк. арк. 0,71.
Тираж 5 прим.

НВВ СОІШПО, вул. Римського-Корсакова, 5, м. Суми, 40007
тел./факс: (0542) 33-40-67